وَ قَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ
مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَ لاَ آبَاؤُنَا وَ لاَ حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ
شَيْءٍ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى
الرُّسُلِ إِلاَّ الْبَلاَغُ الْمُبِينُ (35) وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ
أُمَّةٍ رَسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ
فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلاَلَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (36) إِنْ تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ
اللَّهَ لاَ يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَ مَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (37)
وَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لاَ يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ
يَمُوتُ بَلَى وَعْداً عَلَيْهِ حَقّاً وَ لٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ
يَعْلَمُونَ (38) لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَ لِيَعْلَمَ

الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ (39) إِنَّمَا قَوْلُنَا

لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (40)

The worshippers of false gods say: "If Allah had so willed, we should not have worshipped aught but Him - neither we nor our fathers,- nor should we have prescribed prohibitions other than His." So did those who went before them. But what is the mission of messengers but to preach the clear message? For We assuredly sent amongst every people a messenger, (with the command), "Serve Allah, and eschew evil": of the people were some whom Allah guided, and some on whom error became inevitably (established). So travel through the earth, and see what was the end of those who denied (the truth). If thou art anxious for their guidance, yet Allah guideth not such as He leaves to stray, and there is none to help them. They swear their strongest oaths by Allah, that Allah will not raise up those who die: nay, but it is a promise (binding) on Him in truth: but most among mankind realise it not. (They must be raised up), in order that He may manifest to them the truth of that wherein they differ, and that the rejecters of truth may realise that they were liars. For to anything which We have willed, We but say the word, "Be", and it is.

یہ مشرکین کہتے ہیں "اگراللہ چاہتا تونہ ہم اورنہ ہمارے باپ دادااُس کے سوا

کسی اور کی عبادت کرتے اورنہ اُس کے حکم کے بغیر کسی چیز کو حرام ٹھہراتے

"-ایسے ہی بہانے اِن سے پہلے کے لوگ بھی بناتے رہے ہیں-توکیا رسولوں

پر صاف صاف بات پہنچا دینے کے سوا اور بھی کوئی ذمہ داری ہے؟ ہم نے ہر

امت میں ایک رسول بھیج دیا، اور اُس کے ذریعہ سے سب کو خبر دار کر دیا کہ

"اللہ کی بندگی کرو اور طاغوت کی بندگی سے بچو"- اس کے بعد ان میں سے

کسی کو اللہ نے ہدایت بخشی اور کسی پر ضلالت مسلط ہو گئی- پھر ذرا زمین میں

چل پھر کر دیکھ لو کہ جھٹلانے والوں کا کیا انجام ہو چکا ہے- اے نبی، تم چاہے

اِن کی ہدایت کے لیے کتنے ہی حریص ہو، مگر اللہ جس کو بھٹکا دیتا ہے پھر

اسے ہدایت نہیں دیا کرتا اور اس طرح کے لوگوں کی مدد کوئی نہیں کر سکتا-

یہ لوگ اللہ کے نام سے کڑی کڑی قسمیں کھا کر کہتے ہیں کہ "اللہ کسی مرنے

والے کو پھر سے زندہ کر کے نہ اٹھائے گا"- اٹھائے گا کیوں نہیں، ؟ یہ تو ایک

وعدہ ہے جسے پورا کرنا اس نے اپنے اوپر واجب کر لیا ہے، مگر اکثر لوگ جانتے

نہیں ہیں- اور ایسا ہونا اس لیے ضروری ہے کہ اللہ اِن کے سامنے اُس

حقیقت کو کھول دے جس کے بارے میں یہ اختلاف کر رہے ہیں، اور

منکرین حق کو معلوم ہو جائے کہ وہ جھوٹے تھے- (رہا اس کا امکان تو) ہمیں

≈≈

کسی چیز کو وجود میں لانے کے لیے اس سے زیادہ کچھ کرنا نہیں ہوتا کہ اسے حکم دیں "ہو جا" اور بس وہ ہو جاتی ہے-

ये मुशरिकीन कहते हैं, "अगर अल्लाह चाहता तो न हम और न हमारे बाप-दादा उसके सिवा किसी और की इबादत करते और न उसके हुक्म के बगैर किसी चीज़ को हराम ठहराते |" ऐसे ही बहाने इनसे पहले के लोग भी बनाते रहे हैं | तो क्या रसूलों पर साफ़-साफ़ बात पहुँचा देने के सिवा और भी कोई ज़िम्मेदारी है? हमने हर उम्मत में एक रसूल भेज दिया, और उसके ज़रीए से सबको ख़बरदार कर दिया कि " अल्लाह की बन्दगी करो और तागूत की बन्दगी से बचो |" इसके बाद उनमें से किसी को अल्लाह ने हिदायत बख्शी और किसी पर ज़लालत मुसल्लत हो गई | फिर ज़रा ज़मीन में चल-फिरकर देख लो कि झुटलानेवालों का क्या अंजाम हो चुका है–ऐ नबी, तुम चाहे इनकी हिदायत के लिए कितने ही हरीस हो, मगर अल्लाह जिसको भटका देता है फिर उसे हिदायत नहीं दिया करता और इस तरह के लोगों की मदद कोई नहीं कर सकता | ये लोग अल्लाह के नाम से कड़ी-कड़ी क़समें खाकर कहते हैं कि "अल्लाह किसी मरनेवाले को फिर से ज़िन्दा करके न उठाएगा"–उठाएगा क्यों नहीं? यह तो एक वादा है जिसे पूरा करना उसने अपने ऊपर वाजिब कर लिया है, मगर अकसर लोग जानते नहीं हैं | और ऐसा होना इसलिए ज़रूरी है कि अल्लाह इनके सामने इस हक़ीक़त को खोल दे जिसके बारे में ये इखतिलाफ़ कर रहे हैं और मुनकिरिने-हक़ को मालूम हो जाए कि वे झूटे थे (रहा

≈≈

उसका इमकान, तो) हमें किसी चीज़ को वुजूद में लाने के लिए इससे ज़्यादा कुछ करना नहीं होता कि उसे हुक्म दें "हो जा" और बस वह हो जाती है |